
Andrew Sayer. *The Moral Significance of Class*. Cambridge: Cambridge University Press. 2005.

Beverley Skeggs. *Formation of Class and Gender: Becoming Respectable*. Thousand Oaks: Sage. 1997.

- 1 -

ผู้เขียนนำหนังสือทั้งสองเล่มมาแนะนำร่วมกัน เนื่องจากเป็นงานที่ใช้การวิเคราะห์ชนชั้นของปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) เป็นฐาน และต้องการสร้างความกระจ่างต่อการทำงานของชนชั้นในสังคมสมัยใหม่เช่นกันทั้งคู่

เล่มแรก *The Moral Significance of Class* แอนดรูว์ เซเยอร์ (Andrew Sayer) ตั้งข้อสังเกตต่อความพยายามที่จะไม่พูดถึงชนชั้นในบริบททางสังคมการเมืองของอังกฤษ การไม่พูดถึงนี้สวนทางกับสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งชนชั้นเป็นตัวกำกับหลัก ทั้งในระดับการกำหนดนโยบายของพรรคการเมือง และในระดับ stereotypes ที่พบตามสื่อมวลชน การวิเคราะห์ชนชั้นได้รับความสนใจค่อนข้างมากในวงวิชาการสังคมวิทยาในยุคหลังๆ มักจะทำความเข้าใจชนชั้นผ่านแนวคิดของบูร์ดิเยอที่เน้นเรื่องทุน อำนาจ และ habitual action

เซเยอร์เห็นว่าบูร์ดิเยอมีแนวโน้มที่จะสนใจชนชั้นจากมิติทางรสนิยมและสุนทรียะ แต่สำหรับผู้คนทั่วไปแล้ว ชนชั้นเกี่ยวข้องอย่างสูงกับมิติทางศีลธรรม ความถูกต้อง ดีเลว เซเยอร์เห็นว่ามติดังกล่าวสัมพันธ์เป็นอย่างมากกับความสามารถที่ผู้คนจะดำรงชีวิตทางสังคมได้อย่างเป็นปกติสุขตามสมควร เนื่องจากชนชั้นเป็นตัวกำกับหลักของความสัมพันธ์ระหว่างคน รวมถึงเป็นตัวตัดสินว่าอะไรคือบุคลิกภาพที่พึงปรารถนา อะไรคือลักษณะของคนดี อะไรคือ

พฤติกรรมที่เรียกว่าดี เขาจึงเสนอว่า เราน่าจะทำความเข้าใจชนชั้นผ่านความเข้าใจของผู้คนที่มีความต้องการปฏิบัติตัวและสัมพันธ์กับผู้อื่นในชีวิตประจำวัน (lay normativity) และให้ความสำคัญกับสิ่งที่เขาเรียกว่า folk sociologies หรือสังคมวิทยาของ/จากชาวบ้านอย่างจริงจัง

นอกจากนี้ เซเยอร์ยังเรียกร้องให้กลับมาสนใจเรื่องชนชั้นกับเรื่องความไม่เอียงทางการเมือง ซึ่งในยุคหลังๆ มักจะให้ความสนใจกับการเมืองเรื่องการยอมรับ/รับรอง (politics of misrecognition) มากขึ้นเรื่อย ๆ¹ ผลโดยอ้อมคือประเด็นเรื่องความไม่เท่าเทียมของการกระจายทรัพยากร (politics of redistribution) ได้เงียบเสียงลง

ในความเห็นของเซเยอร์ การเมืองเรื่องการยอมรับ/รับรองอาจเป็นประเด็นเคลื่อนไหวที่สอดคล้องกับการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ผูกโยงเข้ากับอัตลักษณ์ เช่น รักร่วมเพศ หรือสิทธิสตรี แต่สำหรับเรื่องชนชั้น การหันมามองย้ำเรื่อง recognition เท่ากับเบี่ยงเบนจากประเด็นการจัดการ และการกระจายทรัพยากรที่เป็นธรรม (redistribution) ให้เป็นเพียงประเด็นเรื่องการยอมรับความแตกต่างหลากหลายทางอัตลักษณ์ ทั้งที่การกระจายทรัพยากรที่ไม่เท่าเทียมเป็นฐานสำคัญต่อการจัดระเบียบความสัมพันธ์ในมิติชนชั้น ด้วยเหตุนี้เซเยอร์จึงย้ำว่า เป็นเรื่องจำเป็นที่เราต้องทำความเข้าใจชนชั้นทั้งในเชิงนามธรรมและเชิงรูปธรรม ซึ่งสิ่งหลังเขาหมายรวมถึงประสบการณ์ และ subjectivities ของผู้ที่ถูกกล่อมเกลามาโดยชนชั้นที่เขาและเธอสังกัดอยู่

ในแง่ทฤษฎี เซเยอร์พยายามผนวกสังคมวิทยาเข้ากับทฤษฎีสังคมและปรัชญาศีลธรรม เขาสร้างงานบนฐานของปีแอร์ บูร์ดิเยอ และ อัดัม สมิธ (Adam Smith) ในบทหลังๆ เขาหันมาสำรวจพลวัตของปฏิสัมพันธ์ระหว่างชนชั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างชนชั้นกลางกับชนชั้นแรงงาน และชี้ให้เห็นว่าปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวมักเกี่ยวข้องกับ “การยอมรับนับถือ” (respect) ความอับอาย การเหยียดหยามดูแคลน เขาได้เน้นความสำคัญของชนชั้นที่มีต่อการ

¹ สำหรับผู้สนใจประเด็น distribution vs recognition อ่านบทวิพากษ์ระหว่างแนนซี เฟรเซอร์ (Nancy Fraser) กับแอกเซล ฮอนเนท (Axle Honneth) ได้ใน Fraser and Honneth (2003).

กำกับวิถีชีวิต ความไม่เท่าเทียม เส้นทางและโอกาสในชีวิต อันถูกกำหนดขึ้นจาก อุบัติเหตุของการเกิด ผู้วิจารณ์เห็นว่างานชิ้นนี้ของเซเยอร์น่าจะมีประโยชน์ ไม่น้อยหากนำมาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยทางสังคมวิทยาในสังคมไทย เนื่องจาก สังคมไทยมีสำนึกเรื่องชนชั้นค่อนข้างชัดเจนในวัฒนธรรมสาธารณะ การ ปฏิสัมพันธ์กับคนที่ไม่รู้จักแทบจะเริ่มต้นจากการประเมินชนชั้นของคู่ปฏิสัมพันธ์ ดังที่เซเยอร์กล่าวว่า “เมื่อเรามองเห็นคน ชนชั้นแทบจะเป็นสิ่งแรกๆ ที่เรามองเห็น” หากเราไม่สามารถจะเกณฑ์ชนชั้นของคู่ปฏิสัมพันธ์ได้อย่างคร่าวๆ เราย่อมมีแนวโน้มที่จะประสบกับความยุ่งยากในการวางตัวเป็นแน่แท้

นอกจากนั้น ผู้วิจารณ์ยังเห็นว่างานชิ้นนี้น่าจะเป็นสิ่งกระตุ้นเตือนที่ดี สำหรับนักสังคมวิทยาที่มักจะเริ่มต้นบทเรียนแรกๆ ของการขุดเกล้าเข้าสู่ อาชีพ ด้วยการถูกสอนให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ของค่านิยม แต่บางครั้งก็เข้าใจดี เกินไป จนหลงลืมไปว่า ในการศึกษาผู้อื่นนั้น การสนใจอย่างจริงจังต่อสิ่งที่เขา รู้สึกถึงซึ่งนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง เหตุผลส่วนหนึ่งเพราะนักสังคมวิทยามี แนวโน้มที่จะแยกเรื่องศีลธรรมและจริยธรรมออกจากชนชั้น โดยไม่ได้สนใจ lay normativity ของผู้คน ชนชั้นเกี่ยวข้องอย่างยิ่งกับความถูกผิด ดีเลว ยิ่งในบริบท ของสังคมไทย ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นกับมิติศีลธรรมยิ่งเข้มข้นขึ้นเมื่อมัน ถูกนำไปผูกโยงกับกรรมเก่าและบุญบาป

ความน่าสนใจอีกประการหนึ่งของ *The Moral Significance of Class* คือการเชื่อมโยงชนชั้นเข้ากับประสบการณ์และอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ เช่น ความรู้สึกต่ำต้อย อับอาย ความรู้สึกผิด ริษยา ซึ่งเป็นประเด็นที่ไม่ค่อยได้รับความสนใจเมื่อพูดถึงชนชั้น อย่างไรก็ตาม ผู้วิจารณ์เห็นว่า การศึกษาที่มี จุดมุ่งหมายเพื่อเข้าถึงโลกทัศน์ของผู้ถูกศึกษา มิติอารมณ์มีความน่าสนใจ อย่างยิ่ง เนื่องจากมันเป็นตัวเชื่อมโยงให้เห็นว่าผู้คนมีประสบการณ์ต่อโนทัศน์ ที่ค่อนข้างเป็นนามธรรมอย่างชนชั้นอย่างไร และประสบการณ์ที่ว่านี้ เป็น ตัวกลางสำคัญในการอธิบายปฏิบัติการทางสังคมของผู้คนอย่างไร หรือ อีกนัยหนึ่ง ชนชั้นในมิติศีลธรรมและอารมณ์ความรู้สึกเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญ ระหว่างสิ่งที่ เป็นนามธรรม/มหภาค (macro) กับสิ่งที่เฉพาะ/จุลภาค (micro) ฉะนั้นการพุ่งความสนใจไปที่มิตินี้ของชนชั้น จึงน่าจะเป็นตัวเชื่อมประสานที่ดี

ของปัญหาทางสองแพร่งอมตะในสังคมวิทยาอย่างประเด็นโครงสร้างกับความเป็นผู้กระทำ

ข้อติดใจเพียงประการเดียวของผู้เขียนในฐานะผู้ปริทัศน์คือ บางครั้ง การทำงานชิ้นนี้เข้าถึงปัญหาและพยายามสร้างกรอบแนวคิดโดยอิงกับปรัชญา ศีลธรรม ได้สร้างความยุ่งยากให้กับผู้ที่ถูกฝึกฝนมาให้เป็นนักสังคมวิทยา เนื่องจากผู้เขียนเห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อเรียกร้องของเซเยอร์ที่ให้หันมา สนใจ lay normativity และ folk sociologies ซึ่งเท่ากับให้สนใจประสบการณ์ และการรับรู้เชิงญาณวิทยาของผู้คน งานชิ้นนี้จึงน่าจะดึงเอางานวิจัยเชิงประจักษ์ ทางสังคมวิทยา มาขยายความเข้าใจของผู้คนต่อประสบการณ์ที่ถูกกล่อมเกลา ด้วยตำแหน่งแห่งที่ในทางชนชั้นของเขาเหล่านั้น

- 2 -

ในขณะที่เซเยอร์พูดถึงนัยยะสำคัญระหว่าง “ชนชั้น” กับมิติศีลธรรม ตามความเข้าใจและประสบการณ์ของผู้คน เบเวอร์ลีย์ สเคกส์ (Beverley Skeggs) ก็พยายามเรียกร้องให้นักสตรีนิยมหันกลับมาให้ความสนใจ “ชนชั้น” อีกครั้งหนึ่ง สเคกส์ศึกษาภาคสนามต่อเนื่องกว่า 12 ปี ศึกษาผู้หญิงชนชั้น แรงงานอังกฤษ 93 คน ที่เข้ารับการอบรมเพื่อเป็นผู้ดูแลบุคคลที่ไม่สามารถ ดูแลตนเองได้ (care worker) สเคกส์พบว่าประสบการณ์ โอกาส โลกทัศน์ และปฏิบัติการ ที่ถูกกล่อมเกลามาโดยเพศสภาพ ไม่อาจแยกออกจากชนชั้นได้ สำหรับสเคกส์ เราจะเข้าถึงโลกทัศน์ของผู้หญิงกลุ่มนี้ได้ ก็โดยผ่านการเข้าถึง ประสบการณ์การเป็นผู้หญิงชนชั้นแรงงาน (gendered class experiences) เท่านั้น เธอจึงมุ่งหวังที่จะใช้งานวิจัยชิ้นนี้เรียกร้องให้นักสตรีนิยมหันกลับมา ให้ความสนใจชนชั้น ในฐานะที่เป็นอิทธิพลร่วมต่อการกล่อมเกลาประสบการณ์ โลกทัศน์ อารมณ์ และเส้นทางชีวิตของผู้หญิง

สเคกส์วิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวโดยใช้มโนทัศน์เรื่องทุนของบูร์ดิเยอ ผสมกับงานศึกษาภาคสนามที่ตั้งอยู่บนญาณวิทยาแบบเน้นประสบการณ์จาก จุดยืนเฉพาะ (standpoint epistemology) ตามแบบสตรีนิยมแนวหนึ่ง ข้อมูลของเธอชี้ให้เห็นว่าทุนเศรษฐกิจ ทุนวัฒนธรรม ทุนสัญลักษณ์ และทุนสังคม ที่

แตกต่างกันของผู้หญิงชนชั้นกลางกับผู้หญิงชนชั้นแรงงาน ทำให้ผู้หญิงจากต่างชนชั้นขัดขืนหรือยอมจำนนกับโครงสร้างสังคมแบบชายเป็นใหญ่ในระดับที่แตกต่างกัน สเคส์เขียนไว้ในตอนหนึ่งว่า ในขณะที่ผู้หญิงชนชั้นกลางสามารถต่อสู้เพื่อจะเป็นตัวของตัวเอง เพื่อให้เท่าเทียมกับผู้ชาย ทนสังคมและทุนวัฒนธรรมที่จำกัดของผู้หญิงชนชั้นแรงงาน ก็ทำให้พวกเธอรับรู้โลกไปในทางที่ว่า สิ่งที่ดีที่สุดที่พวกเธอจะทำได้ก็คือการพยายามทำตัวให้เป็นไปตามความคาดหวังของสังคม

ในกรอบของสังคมอังกฤษ ความเป็นผู้หญิงชนชั้นแรงงานมักถูกผูกติดกับภาพลักษณ์ในเชิงลบ เช่น การเป็นคนไม่น่านับถือ มีวิถีปฏิบัติทางเพศที่เปี่ยงเบน มีความสัมพันธ์กับชายมากหน้าหลายตา แปลเปื้อน น่ากลัว และต้องได้รับการควบคุม (จากนักสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น) ภาพลักษณ์เหล่านี้ไม่เพียงแต่ถูกภายนอกยึดเย็ดให้และตอกย้ำผ่านสื่อ แต่พวกเธอเองก็รับรู้ภาพลักษณ์ดังกล่าว และใช้ภาพลักษณ์ที่แทบจะตรงข้ามกับผู้หญิงชนชั้นกลาง มาเป็นกรอบอ้างอิงและนำมาซึ่งความรู้สึกผิดและต่ำต้อย เธอพยายามใช้ความเป็นหญิงเพื่อจะได้มีบุคลิกภาพและพฤติกรรมที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานกระแสหลักของการเป็น “ผู้หญิงที่ดี” นี่จึงเป็นที่มาของชื่อรองหนังสือ “Becoming Respectable” เนื่องจากสเคส์พบว่า การได้รับความยอมรับนับถือคือศูนย์กลางของ subjectivities ของผู้หญิงชนชั้นแรงงานอังกฤษ

นอกจากการเน้นประสบการณ์ การวิเคราะห์ และวิธีวิทยา งานชิ้นนี้ยังสืบทอดขนบการศึกษาแบบวัฒนธรรมศึกษาอังกฤษ ที่ให้ความสนใจและละเอียดลออกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รวมทั้งภาพแทนที่ค่อยๆ ก่อรูปขึ้นผ่านห้วงเวลาประวัติศาสตร์ ผนวกกับงานชาติพันธุ์วรรณาตามแนวทางของจอร์จ อี. มาร์คัส (George E. Marcus) ที่สนใจการก่อตัวของ subjectivities ในฉาก/บริบททางสังคมที่หลากหลาย ในกรณีนี้ สเคส์พยายามชี้ให้เห็นว่าธรรมเนียมของการขัดเกลาให้ผู้หญิงเข้าสู่การเป็นผู้ดูแล คือการทำให้ผู้หญิงหันมาให้คุณค่ากับงานภายในบ้าน หรืองานที่เน้นการดูแลและสนับสนุนผู้อื่น นอกจากนี้สเคส์ยังพยายามวาดภาพฉากหลังที่กล่อมเกลา subjectivities ของผู้หญิงกลุ่มนี้ ผ่านฉากของการเป็นหญิง เพศวิถี ตำแหน่งทางชนชั้น หรือแม้แต่อิทธิพลของลัทธิสตรีนิยม สเคส์อธิบายว่าฉากหลังทางสังคมเหล่านี้ ทำให้ผู้หญิงชนชั้นแรงงาน

รู้สึกว่าเขาถูกจำกัดทุนประเภทต่างๆ ที่จะท้าทายโครงสร้างที่ดำรงอยู่ ยิ่งไปกว่านั้น การได้มาซึ่งตำแหน่งเชิงชนชั้นยังทำให้ผู้หญิงชนชั้นแรงงาน มีแนวโน้มที่จะใช้ผู้หญิงชนชั้นกลางเป็นกรอบอ้างอิงนี้ ยิ่งจะนำไปสู่ความรู้สึกอึดอัดบกพร่อง กดดัน ในความเป็นผู้หญิงชนชั้นแรงงาน อันนำไปสู่ความพยายามที่จะหาที่ทางในสังคมให้กับตนเอง มากกว่าจะพยายามท้าทายโครงสร้างที่ดำรงอยู่

ในงานชิ้นอื่น รวมถึงการให้สัมภาษณ์กับสมาคมนักสังคมวิทยาอังกฤษ สเคกส์พูดถึงความเชื่อที่ว่า งานวิจัยทั้งสิ้นทั้งปวงล้วนเป็นอัตชีวประวัติ แต่แม้เธอจะสารภาพว่าการทำงานชิ้นนี้ทำให้เธอหนักถึงชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัย เมื่อเธอโกหกเกี่ยวกับอาชีพของแม่ เพราะรู้สึกว่าตนเองมีภูมิหลังที่ไม่ถูกต้อง แต่สเคกส์กลับกล่าวว่า เธอไม่ได้สมารถจินตนาการที่ว่ามันอย่างเต็มที่ และยิ่งรู้สึกไร้ร่องรอยที่พูดถึงตัวเองในงานเขียน กระนั้นก็ตาม เธอยอมรับว่าภูมิหลังทางชนชั้นของเธอเองมีส่วนกำหนดงานวิจัยชิ้นนี้เป็นอย่างมาก (Amack 2003) เธอพูดถึงโลกที่แยกห่างออกจากกันระหว่างโลกวิชาการที่เปลี่ยนไปในทิศทางที่มองไม่เห็นผู้หญิงชนชั้นแรงงาน ในขณะที่ชนชั้นกลับส่งอิทธิพลต่อชีวิตของเพื่อนวัยเยาว์ของเธอมากขึ้นเรื่อยๆ สเคกส์สารภาพว่างานชิ้นนี้เกิดจากความโกรธและความใส่ใจอย่างลึกซึ้งในประเด็นศึกษา สิ่งเหล่านี้นำไปสู่การเน้นย้ำถึงประสบการณ์ของนักวิจัยและผู้ถูกศึกษาที่มีผลต่อการผลิตสร้างความรู้ การปะทะกันของตำแหน่งแห่งที่ที่แตกต่างกันของคนทั้งสอง และความตระหนักรู้ในตัวเองถึงนัยยะที่ประสบการณ์ อำนาจ และความปรารถนาของนักวิจัย ไปสร้างผลกระทบต่องานวิจัยนั้นๆ ท้ายที่สุดแล้ว สเคกส์เชื่อว่าทฤษฎีจะเปลี่ยนรูปไปได้ก็ต่อเมื่อมีบทสนทนาอย่างแท้จริงกับผู้ถูกศึกษาเท่านั้น

กระนั้นก็ดี ขอบปิดท้ายด้วยเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยเกี่ยวกับงานศึกษาชิ้นนี้ เมื่อสเคกส์พยายามจะสร้างบทสนทนาดังกล่าวด้วยวิธี respondent validation โดยการให้ผู้ให้ข้อมูลอ่านฉบับร่างของงานวิจัยชิ้นนี้ สิ่งให้ผู้ให้ข้อมูลของเธอพูดขึ้นเมื่อได้อ่านเรื่องราวของตัวเองก็คือ “Can’t understand a bloody word it says!” (Skeggs 1994)

จันทน์ เจริญศรี

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

- Fraser, Nancy and Axle Honneth. 2003. *Redistribution or Recognition?: A Political-philosophical Exchange*. London and New York: Verso.
- Skeggs, Beverley. 1994. "Situating the Production of Feminist Ethnography." In *Researching Women's Lives from a Feminist Perspective*. edited by M. Maynard and J. Purvis, 72-92. London: Taylor and Francis.
- Skeggs, Beverley. 2003. "Interview: Professor Beverley Skeggs." Interview by Kathryn Amack. *Network: Newsletter of the British Sociological Association* 86: 1-4. http://www.britisoc.co.uk/Library/BSA_86Network_A4Version.pdf. Accessed June 15, 2011.